

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 29.05.2026 nr 8-1/4288-1

Meie 11.06.2026 nr 10-3/26/65-2

Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi arvamus karistusseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta

Täname võimaluse eest avaldada arvamust eelnõu kohta. Toome sellesse puutuvalt välja järgmised tähelepanekud.

1. Ähvardamiskoosseisu – s.o karistusseadustiku (KarS) § 120 – laiendamine on põhjendatud. Siiski märgime järgmist. Praegu valitud n-ö loetelu-suund on küll positiivne õigusselguse aspektist, aga selline kasuistlik lähenemine võib jätta õiguskaitse edaspidigi lünklikuks. Nii nähakse eelnõuga ette karistus ka ähvardamise eest inimese kohta seksuaalse sisuga andmete ebaseadusliku avaldamisega. Eeldatavasti võib inimesele samavõrra rängalt mõjuda ka muud laadi andmete avaldamisega ähvardamine. Nt puutuvalt terviseandmetesse: on mõeldav, et A põeb mõnda ränka haigust (nt AIDS-i) ja B lubab selle fakti kellelgi kolmandale (üldsusele) teatavaks teha: lootusega, et teised hoiavad edaspidi A-st eemale, et A-le ei pakuta enam kindlustust, üürikorterit vms. Seetõttu võiks kaaluda suuremat sõnastuslikku abstraktsust. Näiteks räägitakse Saksmaa karistusseadustiku sundimis-koosseisus (§ 240) „tõsise negatiivse tagajärjega“ ähvardamisest (*mit einem empfindlichen Übel*). Tuleb mõõnda, et selline sõnastus oleks määratletuspõhimõtte koha pealt eelnõuga välja pakutust n-ö kriitilisem, ent selliselt oleks võimalik vältida mõningaid ebaloogilisi karistatavuslünki. Samas võiks sellise täienduse lisada eelneva loetelu lõppu, nt „või muu raske tagajärjega ähvardamisega“. Konstruktsioon „või muu“ on karistusseadustikus väga levinud ja selliselt talitamine vähendaks määratletuspõhimõtte riivet: eelnevad konkreetsed punktid kohustaks seaduse kohaldajat rakendama seda seadust vaid siis, kui ähvarduses välja toodud tagajärg on eelnevat loetelu silmas pidades piisavalt tõsine. Kui seesugune lahendus sobiv ei tundu, võiks ehk eeskujuks olla KarS § 214 (väljapressimine), kus räägitakse samuti andmete avaldamisest, ent seda suurema abstraktsuse astmega, täpsemini „häbistavate“ andmete avaldamisest. Viimaks võiks aga mõelda ka hoopis sellele, kas mingite andmete avalikustamisega ähvardamine üldse kriminaalkaristust vääribki.

KarS §-ga 120 seoses tekib ka küsimus, kelle osas peaks ähvardus tehtud olema. Kas koosseisu täidab nt see, kui A ütleb B-le, et ta avaldab C seksvideo? See problemaatika seondub Riigikohtu lahendiga nr 1-19-9448/32, kus kõrgeim kohus analüüsis seda, kas ähvardamist kujutab endast juhtum, kus D ütles Häirekskuse töötaja E-le, et ta kavatseb tappa oma venna F. Riigikohus seda konkreetsel juhul eitas. Aga kas mingitel juhtudel selline kolmnurkähvardamine siiski kõne alla tulla võiks? Näiteks kui G ütleb väikelapse H emale I-le, et ta tapab H ära, võiks ju olla tegemist karistamist vääriva teoga. Nt Saksa seaduses (§ 241) on välja toodud, et ähvardus peab olema suunatud ähvarduse n-ö adressaadi või temale lähedase isiku vastu.

2. KarS § 121 välja pakutud pealkiri oleks väga „lohisev“. Kas ei võiks kõne alla tulla „Kehaline ja/või vaimne väärkohtlemine“?

3. KarS § 121 lg 1 sanktsioonimäära tõstmine on põhjendatud.

4. KarS § 124¹ kehtestamine tekitab mitmeid küsimusi.

Esiteks on see väga kasuistlik regulatsioon. Ilmselt on peale hooldussuhte veel muidki olukordi, kus ühel inimesel on n-ö võim teise inimese üle – aga neis olukordades toime pandud teod kõnealuse normi alla ei langeks.

Teiseks saab mitmed näidetena välja toodud teod subsumeerida juba olemasolevate normide alla. Kommenteerime vaid paari üksikut näidet. Asendusperes sundis vanem lapsi karistusena seisma 12 tundi või kauemgi ühe koha peal: selline pikk seismine tekitab valu või isegi tervisekahjustuse ehk tegemist oli KarS § 121 pärase teoga; teiseks oli tegu alusetu vabaduse võtmisega KarS § 136 mõttes, sest vanem sundis last läbi viimase jaoks tõsise (kasvõi konkludentse) ähvarduse (nt oleks last oodanud vastasel juhul löömine, karjumine vms) kindlas asukohas viibima. Alusetu ravimite andmise juhtumid kujutavad endast tervisekahjustuse tekitamist: ravim mõjutab keha toimimist ehk toob kaasa patoloogilise seisundi.

Kolmandaks oleks määratletuspõhimõtte seisukohast väga problemaatiline karistuse ettenägemine „inimväärikust alandava kohtlemise eest“. See oleks üdini abstraktne säte. Sedavõrd abstraktsed normid sobivad põhiseadusse, aga mitte (piisavat) konkreetsest eeldavasse karistusseadustikku.

5. KarS § 157⁴ jääb mõneti ebaselgeks. Normi sõnastus on selline: „Teise isiku nõusolekuta temast seksuaalse iseloomuga pildi, video või muu teabetalletuse edastamise või avaldamise, samuti sellise pildi, video või muu teabetalletuse muutmise, töötlemise või tootmise ja seejärel edastamise või avaldamise eest.“ Mõistmatuks jääb, miks on tarvis osa „samuti sellise pildi, video või muu teabetalletuse muutmise, töötlemise või tootmise ja seejärel edastamise või avaldamise eest“. Teabetalletuse edastamine või avaldamine on ju normi alguse kohaselt niikuinii karistatav – seda sõltumata sellest, mis selle teabetalletusega eelnevalt tehtud oli (näiteks kas seda oli muudetud või töödeldud või mitte). Siiski tuleb tunnustada otsustust mitte kriminaliseerida pelka sellise teabetalletuse valmistamist või isegi valdamist, vaid alles edastamist või avaldamist: selliselt talitamine on karistusõiguse *ultima ratio*-printsipi tulenevalt põhjendatud.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Erkki Hirsnik

Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi esimees